

УДК 338.242.4

JEL classification: D02

Круш П.В.

*к. е. н., проф., КПП ім. Ігоря Сікорського, ФММ,
кафедра економіки і підприємництва*

Сірик М.В.

*асистент, КПП ім. Ігоря Сікорського, ВПП,
кафедра менеджменту видавничо-поліграфічної галузі*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ВИРОБНИЧИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У статті досліджено державну підтримку підприємств видавничо-поліграфічної галузі України, розглянуто діяльність Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Інституту книги, податкове та митне законодавство, а також міські програми підтримки книговидання. Під час дослідження виявлено, що заходами, якими держава здійснює підтримку підприємств видавничо-поліграфічної галузі є митні та податкові пільги, державна та міські програми підтримки випуску соціально значимих видань. Проте, незважаючи на широкий спектр заходів на підтримку підприємств видавничо-поліграфічної галузі з боку держави, їхній вплив був лише частково успішним. Податкові пільги на імпорту обладнання та сировини не призвели до суттєвого оновлення основних виробничих засобів. Державні програми з підтримки книговидання мають невеликий обсяг й не мають значимого впливу на стан поліграфічних підприємств.

Ключові слова: державна підтримка; видавничо-поліграфічна галузь; основні виробничі засоби.

Постановка проблеми. Державна підтримка у світовій практиці підприємств видавничо-поліграфічного комплексу реалізується шляхом підтримки експорту книжкової продукції, пропаганди за кордоном іміджу країни, формування державного замовлення на видання підручників та дитячої літератури, забезпечення видавцям реалізації продукції шляхом закупівлі до бібліотек тощо. Тобто вплив держави на видавничо-поліграфічний комплекс реалізується здебільшого не адміністративними, а економічними та юридичними методами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами державної підтримки підприємств видавничо-поліграфічної галузі займаються такі науковці, як Воротіна Л. І., Воробйов В. І., Котляревський Я. В., Мельников О.В., Штангрет А. М. Проте вони розглядають загальний вплив держави на видавничо-поліграфічну галузь.

Метою статті є дослідження державної підтримки підприємств видавничо-поліграфічної галузі та її вплив на управління основними виробничими засобами.

Виклад основного матеріалу. Органом, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері є Державний комітет телебачення і радіомовлення України [7]. Проте діяльність цього органу є складною, не в останню чергу через брак фінансування. Також є певні проблеми у взаємодії Держкомтелерадіо з Міністерством інформаційної політики України та іншими суб'єктами інституційного середовища державного регулювання інформаційної сфери України [3].

Розглянемо, яким чином здійснюється державна підтримка вітчизняних книговидавців.

В Україні державна підтримка регламентується Законом України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» [10], а також Податковим кодексом України та Митним кодексом України.

У Митному кодексі України [4] зазначено, що до 1 січня 2015 р. звільнялися від оподаткування ввізним митом товари, які не виробляються в Україні та ввозяться з метою використання у видавничій діяльності та діяльності з виготовлення книжкової продукції, яка виробляється на території України.

Також певні пільги для видавничо-поліграфічної галузі було передбачено й Податковим кодексом України [6], які діяли до 1 січня 2015 р., за яким:

– звільнялися від оподаткування податком на додану вартість операції з виконання робіт та постачання послуг суб'єктами підприємницької діяльності – резиденти України, які одночасно здійснюють видавничу діяльність, діяльність з виготовлення, розповсюдження книжкової продукції та виробництва паперу і картону;

– звільнялися також від оподаткування податком на додану вартість операції з виконання робіт та постачання послуг у видавничій діяльності, діяльності з виготовлення та розповсюдження видавництвами, видавничими організаціями, підприємствами поліграфії, розповсюджувачами книжкової продукції, виробленої в Україні, операції з виробництва та/або постачання паперу і картону, вироблених в Україні для виготовлення книжкової продукції, учнівських зошитів, підручників та навчальних посібників українського виробництва, а також операції з постачання книжкової продукції, виробленої в Україні, крім реклами, послуг з розміщення матеріалів рекламного та еротичного характеру і видань рекламного та еротичного характеру;

– звільнялися від ПДВ операції з постачання товарів, які не виробляються в Україні та ввозяться з метою використання у видавничій діяльності та діяльності з виготовлення книжкової продукції, яка виробляється на території України.

Це мало сприяти розвитку вітчизняної видавничо-поліграфічної галузі та книговидавання. Проте суттєвого позитивного впливу наведені заходи не мали.

Закон України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» [10] було ухвалено 2003 року, проте його дія призупинялася на 2003 та 2004 рр. Відповідно до ст. 4 Закону метою державної підтримки книговидавничої справи в Україні є:

- визнання духовної функції книги в суспільстві; задоволення духовних, освітніх і культурних потреб українського народу за допомогою книг;

- забезпечення державних інтересів щодо захисту національного інформаційного простору;

- сприяння збільшенню випуску книжкової продукції в Україні, зниженню її собівартості та підвищенню конкурентоспроможності як на вітчизняному книжковому ринку, так і за межами України;

- оновлення і переоснащення видавничо-поліграфічної бази суб'єктів видавничої справи та створення сприятливих умов їх розвитку.

У п'ятій статті Закону зазначено, що державна політика у книговидавничій справі ґрунтується на визнанні духовної, науково-освітньої і культурно-творчої функції книги в суспільстві та на принципах дотримання свободи у книговидавничій справі, протидії її монополізації, зміцненні матеріально-технічних, організаційних, правових і наукових засад книговидавничої справи, гарантії соціального і правового захисту її працівників.

Державна політика у книговидавничій справі спрямовується на підтримку розвитку національного книговидавання, задоволення духовних, освітніх і культурних потреб Українського народу за допомогою книг.

А у книговидавничій справі державна політика відповідно до поставленої мети здійснюється шляхом податкового, митного, валютного та інших видів регулювання, а також шляхом державного замовлення на видання книжкової продукції.

Після виконання державного замовлення виконавець має право на виготовлення за власні кошти на умовах, визначених авторським договором, додаткового тиражу видання, випущеного за державним замовленням, для наповнення книжкового ринку та задоволення виробничих потреб. Це дає змогу видавництвам зменшити постійні витрати на виробництво видавничої продукції, такі як редагування, макетування, а також підготовчі роботи поліграфічного виробництва, які теж мають суттєву вартість при нинішніх невеликих накладках, оскільки вони будуть оплачені державою. Видавництвам же доведеться заплатити лише за друкування додаткового тиражу, що є порівняно незначними витратами.

28 січня 2016 р. було ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи державного управління у книговидавничій сфері» [9], який зміною до Закону України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» [10] заснував

Український інститут книги. Він є державною установою, що належить до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, і здійснює свою діяльність відповідно до статуту, який затверджується органом управління.

Метою діяльності Українського інституту книги є:

- підтримка книговидавничої справи;
- популяризація читання;
- стимулювання перекладацької діяльності;
- популяризація української літератури у світі.

Предметом діяльності Українського інституту книги є створення організаційних, адміністративних та культурологічних умов для перетворення вітчизняної видавничої справи на культурну індустрію європейського зразка, формування єдиного книжкового ринку в країні, забезпечення за допомогою вітчизняної книги вільного доступу громадян України до всіх сфер сучасних знань, відродження культури читання.

Український інститут книги на підставі делегованих повноважень здійснює такі функції:

- створення і реалізація проектів та програм популяризації української літератури в Україні та за кордоном;
- фінансування перекладів української літератури іншими мовами та іноземної літератури українською мовою;
- реалізація національно-культурних державних цільових програм, пов'язаних з популяризацією української книговидавничої продукції в Україні та за кордоном, підтримкою книговидавничої справи, бібліотек і бібліотечної справи, популяризацією читання, створенням перекладів тощо;
- організація та проведення конкурсів для визначення літературних творів, що отримують фінансування для їх видання за бюджетними програмами випуску книжкової продукції;
- реалізація бюджетної програми «Випуск книжкової продукції за програмою „Українська книга“» та інших бюджетних програм у сфері книговидання;
- фінансування видання українських книг на умовах часткової участі держави та розподілу грошових зобов'язань із приватними замовниками видавничої продукції;
- координація та організація національних і міжнародних заходів, виставок, ярмарків, семінарів, конференцій тощо;
- реалізація програм резиденцій для митців;
- ініціювання науково-дослідних проектів, здійснення моніторингу та експертизи, спрямованих на прогнозування напрямів розвитку книговидавничої сфери;
- підтримка українських та іноземних видавництв, що видають книги українською мовою (консультації стосовно дотримання законодавства,

допомога в одержанні необхідних ліцензій, інформування про наявні програми фінансування та іншої підтримки їхньої діяльності);

- виконання окремих заходів програми діяльності центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, з розвитку культури, виконання яких доручено органом управління;

- координація діяльності суб'єктів видавничої справи, сприяння налагодженню ефективних комунікаційних зв'язків між видавцями вітчизняної книги та читачами;

- розроблення заходів з популяризації вітчизняної книговидавничої продукції, співпраця з засобами масової інформації в питаннях популяризації читання, української книги, вітчизняної видавничої продукції;

- здійснення заходів, спрямованих на розвиток мереж розповсюдження вітчизняної видавничої продукції та перетворення книгарень на центри популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання;

- створення і підтримка електронних ресурсів для популяризації української літератури;

- виконання інших завдань, покладених на Український інститут книги законами, актами Кабінету Міністрів України, Президента України та органу управління.

Наразі формування Українського інституту книги досі триває, але його функції та фінансування, які до цього виконував Державний комітет телебачення і радіомовлення, з останнього знято.

Основною програмою підтримки книговидання в Україні є «Українська книга», яка діє з 2005 р. Основними її завданнями є [13]:

- формування та постійне оновлення асортименту вітчизняної книжкової продукції для забезпечення потреб усіх соціальних груп українського суспільства виданнями з різних галузей знань державною мовою та мовами національних меншин;

- сприяння розвитку вітчизняного книговидання для підвищення його рівня за кількісними та якісними показниками до рівня передових країн світу;

- запровадження державного протекціонізму в національній видавничій справі з метою захисту вітчизняного ринку з дотриманням положень міжнародного права;

- забезпечення доступу до надбань світової культури шляхом перекладу та видання державною мовою творів видатних зарубіжних авторів;

- видання творів українських класиків та сучасних авторів;

- переклад творів українських авторів іноземними мовами з метою популяризації української літератури на міжнародному рівні;

- сприяння максимальному задоволенню культурно-освітніх потреб населення усіх регіонів України та українців за кордоном у вітчизняній книжковій продукції;

- поповнення бібліотечних фондів України книжковою продукцією;

- вплив на формування читацьких інтересів,

- виховання культури читання та любові до друкованого слова на кращих зразках творів.

Видання, надруковані за кошти державного бюджету за програмою «Українська книга», направляються до публічних бібліотек, дипломатичних представництв України та українських громад за кордоном, культурно-просвітницьких товариств національних меншин та для задоволення інших загальнодержавних потреб.

Результатом виконання програми «Українська книга» у 2015 р. було видання 255 книжкових видань загальним накладом 495,5 тис. примірників, на що було витрачено близько 40 млн грн [1]. На 2016 р. планується видання 236 книжкових видань загальним накладом 361,2 тис. примірників із фінансуванням на рівні близько 41,5 млн грн [5].

Також обласні та міські державні адміністрації мають власні програми підтримки книговидавання. Київська міська державна адміністрація не є винятком. Книговидавничою діяльністю КМДА займається щонайменше з 2000 р. У період 2000–2010 рр. було видано 93 книги загальним накладом майже 100 тис. примірників [2]. З 2011 р. прийнято міську цільову програму на 2011–2015 рр. «Київ інформаційний», яка включала в тому числі й підтримку книговидавання [11]. Фінансування програми з року в рік було нестабільним, в перший, 2011 р, виділені 400 тис. грн взагалі були в повному обсязі спрямовані на погашення попередньої заборгованості, а 2014 р. фінансування було повністю відсутнє. За програмою видавалися здебільшого книги, які розповідали читачам про історію та сьогодення міста й розповсюджувалися серед київських та національних бібліотек і через обмінні фонди між регіональними бібліотеками України.

У 2015 р. Наказом № 51 від 23.04.2015 р. Департаменту суспільних комунікацій Київської міської державної адміністрації [8] було створено Видавничу раду при Департаменті суспільних комунікацій КМДА, завданням якої є відбір творів для друку за програмою «Київ інформаційний» з метою задоволення читацького попиту жителів м. Києва. Після закінчення дії програми «Київ інформаційний» на 2011–2015 рр. було затверджено нову програму «Київ інформаційний» на 2016–2018 рр. [12]. Підсумки видання книг за програмами наведено в табл. 1.

Слід зазначити, що середній наклад відповідно до потреб бібліотек та за умови обмеженого фінансування знизився з 1 тис. примірників протягом 2000–2010 рр. до 430 примірників у 2016 р. У 2012 р. було видано дві книги, одна з яких вийшла накладом 1 тис. примірників, а інша – Ілюстрована історія Києва – накладом 3 тис. примірників.

Таблиця 1

Динаміка випуску книжкових видань за програмами «Київ інформаційний», 2011–2018 рр.*

Роки	Кількість книг, назв	Загальний наклад, тис. пр.	Вартість, тис. грн
2011	0	0,0	400,0
2012	2	4,0	269,7
2013	33	28,0	1245,0
2015	15	6,7	183,8
2016	37	15,9	829,0
2017**	13	4,5	520,9
2018**	20	9,0	1000,0

* Складено автором за [2].

** Прогнозоване значення отримано шляхом експертного опитування

Безпосередньо видавничою обробкою та поліграфічним відтворенням видань за вказаною програмою в різні часи займалися як державні видавничо-поліграфічні підприємства, так і приватні. Рішення про обрання виконавця робіт приймалося шляхом проведення тендеру. За бажанням автора твору поліграфічне підприємство може надрукувати більший наклад, ніж вказано в тендері, за кошти автора. Оскільки додрукарська підготовка повністю оплачена державою, то вартість додаткового накладу для автора буде значно нижчою, ніж якби здійснювалася оплата за повний виробничий цикл.

Висновки. Отже, інституційні заходи, спрямовані на підвищення ефективності управління основними виробничими засобами, були лише частково успішними. Податкові пільги на імпорт обладнання та сировини не призвели до суттєвого оновлення основних виробничих засобів. Державні програми з підтримки книговидавання мають незначний обсяг й не мають помітного впливу на становище поліграфічних підприємств.

Державі слід більш активно заохочувати підприємців видавати українську літературу, оскільки це є важливим аспектом національної безпеки і сприятиме появі коштів у підприємств видавничо-поліграфічної галузі в тому числі й на модернізацію устаткування.

Список використаних джерел

1. Гринівський Р. «Українська книга» – 2016: як подолати хаос? // День. – 2016. – 26 бер. – URL : <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/tema-dnya-ukrayinci-chytayte/ukrayinska-knyga-2016-yak-podolaty-haos>.
2. Київ хоче повернути статус найбільш читаючого міста України // Вечірній Київ. – 2017. – 12 січ. – С. 8–9.
3. Котляревський Я. В. Основні засади діяльності Державного комітету з питань телебачення і радіомовлення України як суб'єкта інформаційної сфери / Я. В. Котляревський, А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2015. – № 5 (86). – С. 15–22.

4. Митний кодекс України : Кодекс від 13.03.2012 № 4495-VI за станом на 26.07.2017 // База даних «Законодавство України» / ВР України. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

5. Перелік книжкових видань, передбачених до випуску за програмою «Українська книга» на 2016 рік // Державний комітет телебачення і радіомовлення України – URL : <http://comin.kmu.gov.ua/document/128139/ukrbook29.03.2016.xls>

6. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI за станом на 26.07.2017 // База даних «Законодавство України» / ВР України. – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

7. Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України : Положення від 13.08.2014 № 341 за станом на 04.07.2017 // База даних «Законодавство України» / КМ України. – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-%D0%BF>.

8. Про Видавничу раду при Департаменті суспільних комунікацій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) : Наказ Департаменту суспільних комунікацій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 23.04.2015 № 51 // Департамент суспільних комунікацій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації). – URL : http://kievcity.gov.ua/done_img/f/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%94%D0%A1%D0%9A-%D0%9A%D0%9C%D0%94%D0%90-51-23042015.pdf

9. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи державного управління у книговидавничій сфері : Закон України від 28.01.2016 № 954-VIII за станом на 06.11.2016 // База даних «Законодавство України» / ВР України. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/954-19>.

10. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні : Закон України від 06.03.2003 № 601-IV за станом на 06.11.2016 // База даних «Законодавство України» / ВР України. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/601-15>.

11. Про затвердження міської цільової програми на 2011–2015 роки «Київ інформаційний» : Рішення Київської міської ради від 15.12.2011 № 841/7077 за станом на 21.02.2013 // Департамент суспільних комунікацій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації). – URL : <http://dsk.kievcity.gov.ua/files/2015/4/29/Kyiv-info-2011-2015.pdf>.

12. Про затвердження міської цільової програми на 2016–2018 роки «Київ інформаційний» : Рішення Київської міської ради від 14.04.2016 № 333/333 // Хрещатик. – 2016. – № 46 від 6.05.2016. – URL : <http://www.kreschatic.kiev.ua/file/11702.pdf>.

13. Про затвердження Порядку реалізації бюджетної програми «Випуск книжкової продукції за програмою „Українська книга“» : Наказ від 28.11.2012 № 313 за станом на 05.07.2016 // База даних «Законодавство України» / Держкомтелерадіо України. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z2087-12>.

Круш П.В.

*к. е. н., проф., КПИ им. Игоря Сикорского, ФММ,
кафедра экономики и предпринимательства*

Сырык М.В.

*ассистент, КПИ им. Игоря Сикорского, ИПИ,
кафедра менеджмента издательско-полиграфической отрасли*

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ОСНОВНЫМИ
ПРОИЗВОДСТВЕННЫМИ СРЕДСТВАМИ КОМПАНИЙ
ИЗДАТЕЛЬСКО-ПОЛИГРАФИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ**

В статье исследована государственная поддержка предприятий издательско-полиграфической отрасли Украины, рассмотрена деятельность Государственного комитета телевидения и радиовещания Украины, Института книги, налоговое и таможенное законодательство, а также городские программы поддержки книгоиздания. В ходе исследования выявлено, что мероприятиями, которыми государство осуществляет поддержку предприятий издательско-полиграфической отрасли являются таможенные и налоговые льготы, государственные и городские программы поддержки выпуска социально значимых изданий. Однако, несмотря на широкий спектр мероприятий в поддержку предприятий издательско-полиграфической отрасли со стороны государства, их влияние было лишь частично успешным. Налоговые льготы на импорт оборудования и сырья не привели к существенному обновлению основных производственных средств. Государственные программы по поддержке книгоиздания имеют небольшой объем и не имеют значимого влияния на состояние полиграфических предприятий.

Ключевые слова: государственная поддержка; издательско-полиграфическая отрасль; основные производственные средства.

Krush Petro

*PhD of Economic sciences, professor, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic
Institute, FMM, Department of Economics and Business*

Siryk Maksym

*assistant, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, PPI,
Department of Management in Publishing and Printing Industry*

**STATE SUPPORT AS A FACTOR OF GROWTH EFFICIENCY OF
MANAGEMENT OF FIXED PRODUCTION ASSETS PRINTING AND
PUBLISHING COMPANIES IN UKRAINE**

The article investigates the state support of the enterprises of the publishing and printing industry of Ukraine, reviews the activities of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine, the Book Institute, tax and

customs legislation, as well as urban programs for the support of book publishing. During the research, it was discovered that the measures supported by the state of the enterprises of the publishing and printing industry are customs and tax privileges, state and municipal programs to support the production of socially significant editions. However, in spite of the wide range of activities supported by the state in the printing and publishing industry, their influence was only partially successful. Tax exemptions for the import of equipment and raw materials did not lead to a significant upgrade of the main production facilities. State programs for supporting book publishing have a small amount and do not have a significant impact on the state of printing companies.

Keywords: state support; publishing and printing industry; fixed production assets.

Круш Петро Васильович
kafedra-ep-fmm@ukr.net
Сірик Максим Віталійович
maksym@siryk.com